

Το άρωμα του καλοκαβουρντισμένου καφέ ευωδιάζει στην ατμόσφαιρα. Μας τον σερβίρουν σε μπρούτζινο μπρικάκι, όπου έχει ψηθεί αργά, χωρίς βιασύνη με όλο το καϊμάκι του. Έτσι, όπως πρέπει να ψήνεται ο ελληνικός καφές. Αύρα παρελθόντος αποπνέει και ο χώρος, με τους χοντρούς πέτρινους τοίχους, τις ξυλοδεσιές και τα τουβλάκια.

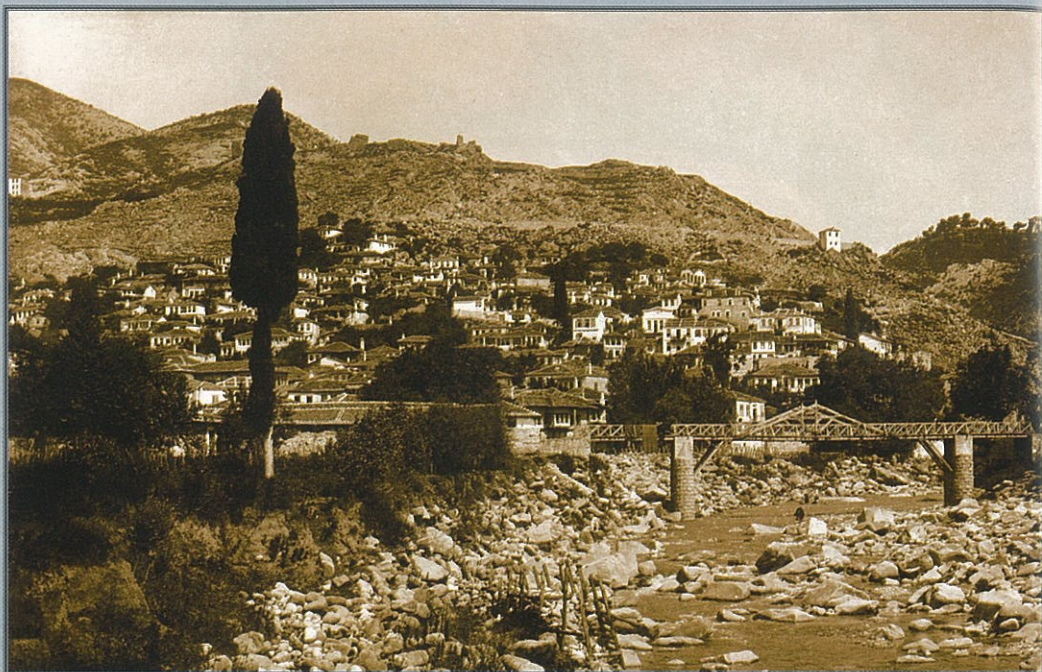
ΚΕΙΜΕΝΟ : ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ANNA A. ΚΑΛΑΪΤΖΗ, ZOOM ART STUDIO

Βρισκόμαστε στην "Παλιά Πόλη" της Ξάνθης, σ' ένα απ' αυτά τα μοναδικής γραφικότητας Καφέ, που θα ήθελαν να έχουν πολλές πόλεις στην Ελλάδα. Η διακόσμησή τους και η ατμόσφαιρα εποχής δεν οφείλονται στην έμπνευση κάποιου διακοσμητή εσωτερικών χώρων. Το ίδιο το κτίριο του 19ου αιώνα, η ίδια η Παλιά Πόλη της Ξάνθης, παρέχουν το αυθεντικό σκηνικό, που μας μεταφέρει αβίαστα σε μια εποχή που έπαυε να υπάρχει από χρόνια. Μια εποχή που τον ξανθιώτικο ουρανό δεν τραυμάτιζαν με την άχαρη αισθητική τους τα σημερινά πενταώροφα και εξαώροφα οικήματα. Ήταν τότε, που τα ογκωδέστερα κτίρια ήταν οι σιβαρές αλλά κομψές - παρά τον όγκο τους - καπναποθήκες, καθώς και τα τριώροφα αρχοντικά στα βόρεια της πόλης.

Στις παρυφές εκείνων των καιρών πρωτογνώρισα την Ξάνθη, γύρω στα τέλη της δεκαετίας του '50. Στον προσφυγικό μαχαλά τα σπίτια ήταν ταπεινά, στενάχωρα, ίσα που χωρούσαν τις ανάγκες των ανθρώπων. Στη μικρή αυλή μαζεύονταν γειτόνισσες κι έπιναν καφέ. Καμιά φορά ερχόταν στην κουβέντα διηγήσεις για τις χαμένες τους πατρίδες, εκεί στη Μικρασία. Τα λόγια τους μου φέρναν στεναχώρια. Έπαιρνα τους χωματόδρομους, αδειανούς από αυτοκίνητα, περνούσα έναν μακρύ δρόμο με πλατάνια που μου φαινόταν ατελείωτος και στο τέarma του έφτανα πλάι στις γραμμές του τραίνου. Εκεί ήταν όμορφα. Ως τα πέρατα του κάμπου ο ορίζοντας ήταν ανοιχτός. Για μένα τον Καβαλιώτη, που δεν ήξερα από τραίνα, ήταν τόπος μαγικός. Το ωραίο διώροφο κτίριο του σταθμού, η αίθουσα γεμάτη από κόσμο και καπνό, κάποιες κουβέντες σε γλώσσα ακατανόητη, γυναίκες κοντές με ενδυμασίες παρ'άξενες, ο Σταθμάρχης με το κόκκινο पहλίκι. Κι ύστερα σφυρίγματα μακρινά, ο γνώριμος θόρυβος στις ράγες, το τραίνο που έφτανε μέσα σε καπνούς και σπριγγλίσματα των φρένων. Σπρώχονταν ο κόσμος να κατέβει και ν' ανέβει, οι μεγάλες βαλίτσες ήταν βαριές κι ασήκωτες, ήταν ωραία που ήμουν μόνον θεατής. Άλλοι αποχαρευτούσαν και άλλοι καλωσόριζαν, μερικοί γελούσαν, άλλοι κλαίγανε. Για κάποιους τελείωνε το ταξίδι, γύριζαν στο σπίτι τους. Για κάποιους άλλους μόλις άρχιζε. Μπορεί νάταν ο επόμενος σταθμός ή και η ξενιτειά, γινόταν φανερό από το μέγεθος και τον αριθμό των αποσκευών. Ο Σταθμός της Ξάνθης ήταν στα παιδικά μου μάτια το Ταξίδι, στην πιο αυθεντική και απόλυτη μορφή.

Η νέα γέφυρα του ποταμού Κόσυνδου το 1916, Στα υψώματα από αριστερά η Μονή Ταξιαρχών, το κάστρο και η Μονή Παναγίας Καλαμούς.

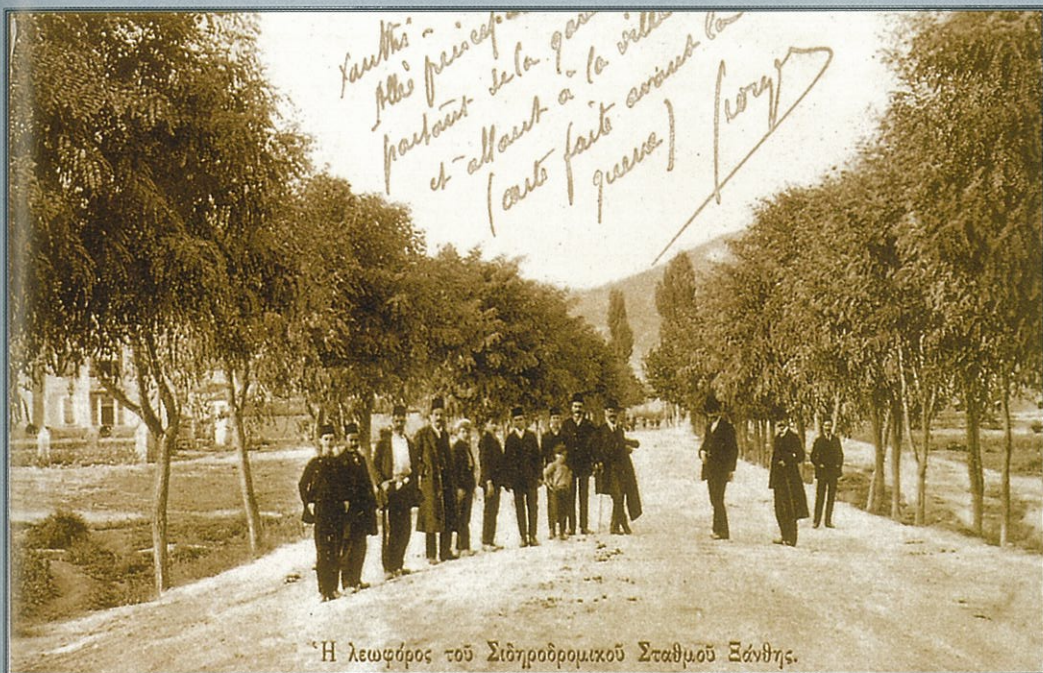
Το Μαντσίνειο εκπαιδευτήριο το '920, σε κτίριο του 1860. Δωρεά του εμπόρου Μιχαήλ Μεταξά Ματσίνη, ευεργέτη της Ξάνθης. Στο βάθος το καμπαναριό του Ακάθιστου Ύμνου. (Φωτ. Αρχ. Δ. Μαυρίδη)

Ἑλληνικὸν Παρθενναγωγεῖον Ξανθῆς

Η δοξολογία από την απελευθέρωση της πόλης το 1919. Εικονίζονται το Μητροπολιτικό Μέγαρο και ο Μητροπολιτικός Ναός. (Φωτ. Άρχ. Δ. Μαυρίδη)
 Ο μακρύς δρόμος από το Σιδ. Σταθμό προς το κέντρο της πόλης, σε φωτ. του 1919, με την νεαρή τότε δενδροστοιχία. (Συλλογή Α. Τερφωνίδη, βιβλίο "Ξάνθη" Θ. Εξάρχου)

Ἡ λεωφόρος τοῦ Σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ Ξάνθης.

Η πόλη του Καπνού

Προτείνω να γνωρίσουμε σταδιακά τις ιδιαιτερότητες της Ξάνθης, λέει ο Νίκος Γερμαντζίδης, υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νομού Ξάνθης. *Ας πάμε πρώτα στις παλιές Καπναποθήκες.*

Με αφετηρία το ξενοδοχείο ΟΡΦΕΑΣ, στην οδό Καραολή, κατευθυνόμαστε προς τα νότια της πόλης. Παίρνουμε τον μακρύ και ευθύ δρόμο των 12 Αγίων Αποστόλων. Μας υποδέχεται ένα μισοερειπωμένο πετρόχτιστο με χρονολογία 1887. Πιο κάτω προβάλλει η όμορφη εκκλησία των 12

συμπαγή τουβλάκια, τα τώξα και τις σιδεριές στα μακρόστενα παράθυρα.

Έχω την αίσθηση ότι γύρω πλανάται η μυρωδιά του καπνού, λέει η Άννα.

Δεν έχει άδικο. Ποτισμένοι επί δεκαετίες οι τουβλινοί τοίχοι από τα δεμάτια του καπνού, είναι αδύνατον να αποβάλουν τη χαρακτηριστική τους μυρωδιά. Ακριβώς όπως και τα καπνεργοστάσια της Καβάλας, πολλά χρόνια μετά τη λήξη της λειτουργίας τους.

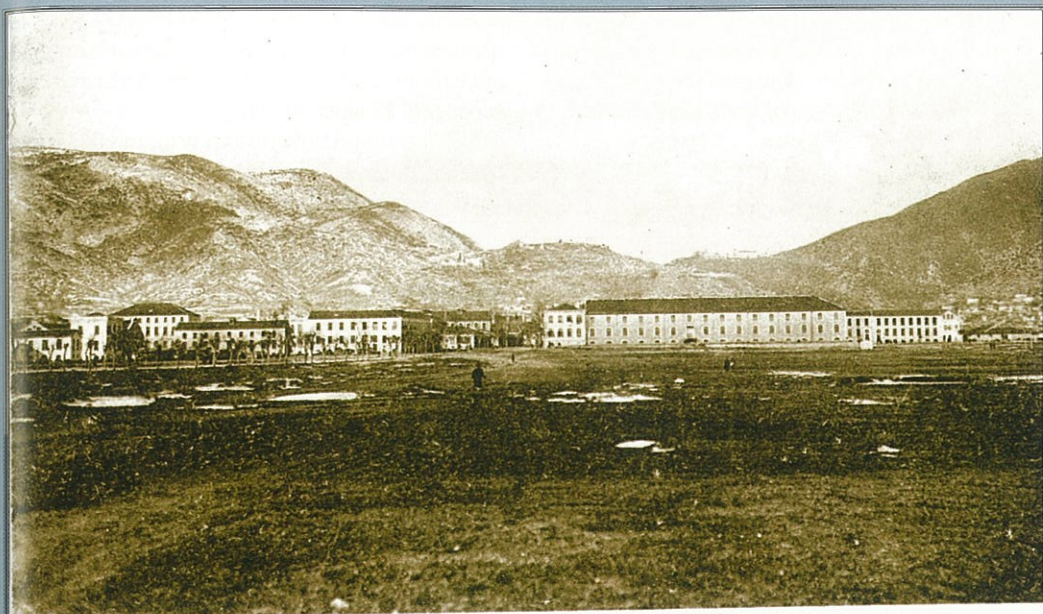
Ποια είναι όμως η καπνική ιστορία της Ξάνθης; Ας την παρακολουθήσουμε, πολύ συνοπτικά, μέσα από τις γραμμές του **Θωμά Εξάρχου**⁽¹⁾: *"Πέντε αιώνες πριν ο Κολόμβος και οι άντρες του ξεκί-*

Αποστόλων. Πολλοί κάθετοι δρόμοι δημιουργούν διαδοχικά οικοδομικά τετράγωνα με γεωμετρική αισθητική. Στις τετραώροφες και πενταώροφες πολυκατοικίες με την άχρωμη αρχιτεκτονική παρεμβάλλονται και αρκετά παλιά με αυλές και κεραμίδια, που κάθε μέρα λιγοστεύουν. Για την ιστορία αναφέρουμε, ότι η πρώτη πολυκατοικία χτίστηκε στην Ξάνθη από τον Σάββα Βατίδη το **1960** στην κεντρική οδό **28ης Οκτωβρίου** (πρώην Καβάλας), ενώ η δεύτερη πάλι από τον ίδιο, μόλις τρία χρόνια αργότερα, το **1963**.

Να και η πρώτη σγκώδης καπναποθήκη, με τα

ησαν για τις Ινδίες, για να βρουν μπαχαρικά. Γύρισαν από την Αμερική φέροντας κάτι καλύτερο, ένα χόρτο που είδαν να καπνίζουν οι ιθαγενείς. Το δοκίμασαν και το έφεραν στην Ισπανία. Ήταν το άγριο "Πετούμ". Το φυτό αυτό σήμερα ονομάζουμε "Καπνό". Άλλοι έγιναν φίλοι και άλλοι άσπονδοι εχθροί του. Οι φίλοι του τον απόλαυσαν με όλους τους τρόπους. Μασούσαν τα φύλλα, ρουφούσαν πρέζα ταμπάκο, κάπνιζαν ολόκληρα τυλιγμένα φύλλα σε πούρα, τον αργόκαγαν ψιλοκομμένο σε πίτες, τραβούσαν τουμπεκί σε

Xanthi: Les manufactures du tabac.

Η σημερινή οδός Καραολή με τα γραφεία των εμπόρων καπνού σε φωτογραφία του 1912. (αριστερά)
Μεγάλο τμήμα της βιομηχανικής περιοχής με τα καπνομάγαζα στα νότια της πόλης.
Καλλιέργεια καπνού στις παρυφές της πόλης κατά τη διάρκεια της δεύτερης Βουλγαρικής
κατοχής.(1941-1944) (Φωτ. Άρχ. Δ. Μαυρίδη)

ναργιλέ, τον χρησιμοποιούσαν ακόμα και για φάρμακο. Το 1860 ο καπνός μπήκε σε λεπτό χάρτινο περιτύλιγμα κι έγινε το σημερινό τσιγάρο. Η πρώτη σιγαροποιητική μηχανή ήρθε στην Ελλάδα το 1895".

Αρχικά τα κράτη ήταν απέναντι στον καπνό εχθρικά. Αργότερα όμως τον έθεσαν υπό αυστηρό έλεγχο δημιουργώντας μονοπώλια. Το πρώτο μονοπώλιο στην Ευρώπη υπήρξε στην Αυστροουγγαρία, το 1674. Πολύ αργότερα, το 1884, η Οθωμανική αυτοκρατορία επέβαλε το δικό της μονοπώλιο, που το διαχειριζόταν η γαλλικών συμφερόντων εταιρία "Regie". Μετά το 1690 επεκτείνεται η καλλιέργεια του καπνού στις βαλκανικές χώρες και η Μ. Ασία. Η περιοχή της Α. Μακεδονίας και η Ξάνθη αποκτούν φήμη για την ποιότητα των μικρόφυλλων και αρωματικών ανατολικών ποικιλιών καπνού με κυριότερες τον "μπασμά" και τον "γιακά". Το 1928 ο Βούλγαρος καπνολόγος Νεστόρωφ αποκαλεί χαρακτηριστικά τον καπνό της Ξάνθης "βασιλέα των καπνών" και "αριστοκράτη της παγκόσμιας αγοράς". Στην αγορά της Ξάνθης απευθύνεται η Τουρκική Αυτοκρατορική Αυλή για την προμήθεια των

παραγωγικές ηλικίες που δουλεύουν. Παιδιά και ηλικιωμένοι γεμίζουν τα πολυάριθμα καπνομάγαζα, δουλεύοντας ως "ντεκτισήδες", για περισσότερες από 12 ώρες την ημέρα.

Το πρώτο μικρό εργοστάσιο παρασκευής τσιγάρων ιδρύθηκε στην Ξάνθη το 1918, από τον **Δαυίδ Ιωσήφ Αρδίττη**, γεννημένο στην Καβάλα. Στην περίοδο της Διασυμμαχικής Κατοχής της Θράκης (Ιούλιος 1919 - Μάιος 1920) ο Αρδίττης έχει το αποκλειστικό μονοπώλιο για την προμήθεια καπνού και τσιγάρων. Έτσι το εργοστάσιό του μεγάλωσε συνεχώς και τον Ιούλιο του 1924 έχει τέσσερις σιγαροποιητικές μηχανές που παράγουν 800.000 τσιγάρα την ημέρα. Εξάγονται στο Βέλγιο, στην Γερμανία και στην Αίγυπτο και ποιοτικά θεωρούνται άριστα. Η διαφήμιση της εποχής για τα τσιγάρα πολυτελείας "ΑΡΔΙΤΤΗ ΛΟΥΞ" ανέγραφε, ότι "είναι τα ίδια σιγαρέττα τα οποία εκαπνίσθησαν εις την Συνδιάσκεψιν της Χάγης και επροκάλεσαν την γνωστήν συγχαρητήριον επιστολήν του κ. Βενιζέλου".

Το εκπληκτικότερο όμως είναι, ότι ήδη από την εποχή εκείνη ο Αρδίττης είχε θέσει σ' εφαρμογή ένα σύστημα παροχής δώρων, παρακνητικό προς

Χαρακτηριστική όψη κτιρίου καπναποθήκης. Σώζονται πολλές στην πόλη της Ξάνθης. Σε λίγο σε μία από αυτές που αναστηλώθηκε υποδειγματικά από την Νομαρχία Ξάνθης θα στεγαστεί το Μουσείο Καπνού.

καπνών της. Με τέτοιες λοιπόν ευνοϊκές προϋποθέσεις αναπτύσσεται ραγδαία η καλλιέργεια του καπνού στην περιοχή της Ξάνθης εκτοπίζοντας σχεδόν όλες τις άλλες καλλιέργειες. Ένας ολόκληρος κόσμος αρχίζει να κινείται γύρω από τον καπνό και να στηρίζει την ύπαρξή του στην καλλιέργεια, επεξεργασία και εμπορία του: Ο αγροτικός πληθυσμός, οι καπνεργάτες και οι καπνοβιομήχανοι - καπνέμποροι.

Ένα δημοσίευμα του 1927 περιγράφει την Ξάνθη ως "την καλύτερη καπνούπολη της Ελλάδας, όχι τόσο από απόψεως ποσοτικής παραγωγής, όσο δια την ποιοτικήν υπεροχήν του προϊόντος της, το οποίον κατέχει τα σκήπτρα της παγκοσμίου παραγωγής".

Ο καπνός στο Β' κυρίως μισό του 19ου αιώνα αναδεικνύει μια νέα μεγαλοαστική τάξη που αποτελείται από ασφαλιστές, τραπεζίτες και, κυρίως, καπνεμπόρους. Στον αντίποδα βρίσκονται οι χιλιάδες καπνεργάτες, που αποτελούν την κινητήρια δύναμη του τόπου. Δεν είναι μόνον οι

τους καπνιστές των σιγαρέτων του. Όταν δηλαδή κάποιος προσκόμιζε έναν ορισμένο αριθμό αλουμινένιων φύλλων της συσκευασίας των πακέτων του, έπαιρνε ως δώρο διάφορα αντικείμενα. Π.χ. με 16.000 αλουμινένια φύλλα (που βέβαια αντιστοιχούσαν σε 16.000 (!) πακέτα τσιγάρων) κέρδιζε ο μανιώδης καπνιστής ή συλλέκτης "μια σιγαροθήκη χρυσή αξίας 27 λιρών Αγγλίας". Με 8.000 φύλλα κέρδιζε "μια σιγαροθήκη εμαγιέ", ή ωρολόγια χρυσά "Ωμέγα" ή "Ζενίθ". Με 1.500 φύλλα έπαιρνε "ένα επιτραπέζιο ωρολόγιο", και με 300 μόνον φύλλα "αναπηρία βενζίνης". (Στην σύγχρονη βέβαια εποχή οι πάντες, με διάφορους τρόπους, ακολουθούν το παράδειγμα του πανέξυπνου Εβραίου).

Στ' αγνάρια του Αρδίττη βάδισε και ο ανταγωνιστής του **Πάυλος Ζουλιάμης**, Ξανθιώτης αυτός, που ίδρυσε το 1928 την καπνοβιομηχανία "**Η Ξάνθη**". Ως προς τα δώρα ο Ζουλιάμης ειδοποίησε την αξιότιμον πελατεία του, ότι "μεταξύ των δώρων, άτινα πρόκειται να διανεμήη εις τους

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΙΑΣ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΕΛΛΗΝΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΕΡΓΟ: ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗΣ ΕΠΙ ΤΗΣ
ΟΔΟΥ ΑΒΔΗΡΩΝ 82 ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΗ - Α' ΦΑΣΗ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 1.142.000 ΕΥΡΩ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ: **ΑΔΝΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ Α.Ε.**

ΤΟ ΕΡΓΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΟΡΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

συλλέκτας των εσωτερικών περιβλημάτων με κεφαλήν Ερμού, θα είναι τελειστάτου συστήματος ραδιόφωνα, παραγγελλέντα επί τούτω".

Τον Ζουλιάνη ακολούθησε ο **Ανάγγυρος Σιγάλας** και η "**Καπνοβιομηχανία Ξάνθης**". Το 1945 οι καπνοβιομηχανίες της Ξάνθης ανέρχονταν σε 45, το 1956 σε 14, ενώ το 1999 μόνον σε 5. Η κρίση βέβαια είχε εκδηλωθεί πολύ νωρίτερα, αρχικά στις τάξεις των καπνεργατών στα πρώτα χρόνια του 20ου αιώνα, με την χρήση των τοιγαροποιητικών μηχανών. Στην εξαετία της βουλγαρικής κατοχής στην Ξάνθη (1913 - 1919) η κρίση έγινε εντονότερη, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της Καβάλας και την παρακμή της Ξάνθης. Μετά την απελευθέρωση από τους Βουλγάρους ακολουθεί ανάκαμψη, ήδη όμως υπεισέρχονται στο χώρο πλήθος ξένων εταιρειών. Σήμερα η σμυτάλη έχει περάσει στην ΣΕΚΑΠ, την συνεταιριστική καπνοβιομηχανία της περιοχής, που ξεκίνησε την παραγωγή της το 1980.

Η περιοχή καπναποθηκών όμως δεν αναδίδει μόνον μυρωδιά καπνού. Αποπνέει κι ένα άρωμα πολιτισμού, που πλανάται πολύ πέρα από τα όρια της περιοχής καπναποθηκών. Η πολιτιστική αυτή αύρα προέρχεται από την παρουσία του **Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης**

και **Παράδοσης**, που λειτουργεί από το 1998 χάρη στην πρωτοβουλία και τις προσπάθειες της **Βιργινίας Τσουδερού** και όσων την βοήθησαν. Το Ίδρυμα στεγάζεται σε μια έξοχα αναπλασμένη καπναποθήκη στην γωνία των οδών **12 Αποστόλων** και **Οδυσσέα Ανδρούτσου**. Στην μεγάλη αίθουσα θαυμάζουμε την έκθεση ασπρόμαυρης φωτογραφίας του θρυλικού - και υπέργηρου ήδη - Βολιώτη φωτογράφου **Δημήτρη Λέτσιου**. Ο υπεύθυνος Δημοσίων Σχέσεων **Αντώνης Βαρβατσούλας** μας ξεναγεί στους χώρους και στην πολυσχιδή δράση του Ιδρύματος. Στο τμήμα Συντήρησης Έργων Τέχνης γνωρίζουμε την **Γιουλιάνα Καουσλίδου** και την **Ιουλία Λακιρδανίδου** τη στιγμή που συντηρούν ένα παλιό βημόθυρο από το τέμπλο του ναού του Τιμίου Προδρόμου, ενώ παμπάλαια δερματόδετα βιβλία μεγάλης αξίας, που έχουν υποστεί μεγάλες φθορές από το χρόνο, περιμένουν τις φροντίδες συντήρησης και αποκατάστασης από τα έμπειρα χέρια των δύο συντηρητριών. Μια ματιά στον απολογισμό δράσης του Ιδρύματος κατά το 2005 αποκαλύπτει το εύρος και την αξία του πολιτιστικού έργου που επιτελείται. 27 διαλέξεις, 11 παρουσιάσεις βιβλίων,

9 εκθέσεις και 70 προβολές ταινιών παρακολούθησαν περισσότερα από 6.500 άτομα, ενώ 3.300 άτομα περίπου παρακολούθησαν τις θεατρικές, ποιητικές και μουσικές παραστάσεις που οργάνωσε το Ίδρυμα. 2.800 μαθητές συμμετείχαν στα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, 170 σπουδαστές παρακολούθησαν τα ποικίλα τμήματα σπουδών της

Ακαδημίας, ενώ 29 Πομάκοι μαθητές της περιοχής Σμίνθης αποφοίτησαν από το τμήμα εκμάθησης Ηλεκτρονικών Υπολογιστών. Διαβάζοντας το πολύ ενδιαφέρον πρόγραμμα εκδηλώσεων του Β' εξαμήνου του 2006 του Ιδρύματος αισθάνομαι πολύ άτυχος που κατοικώ τόσο μακριά από την Ξάνθη.

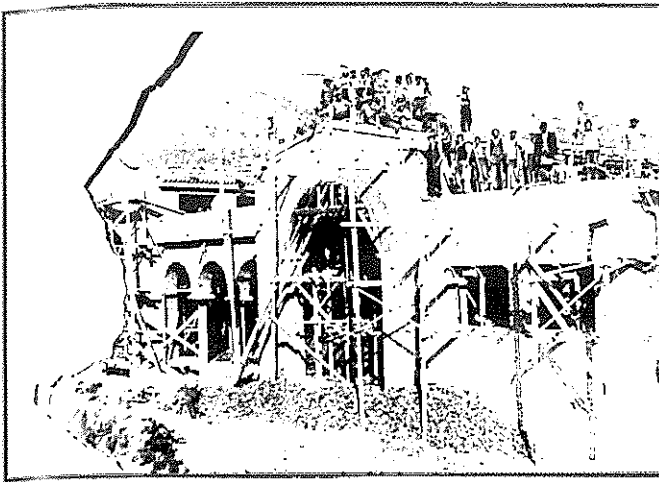
Άποψη από το
Εκκλησιαστικό Μουσείο
της Μονής
Αρχαγγελιώτισσας.
(Αριστερά)

Το κτίριο όπου
στεγάζεται η Δ.Ε.Α.Ξ
(Δημοτική Επιχείρηση
Ανάπτυξης Ξάνθης)

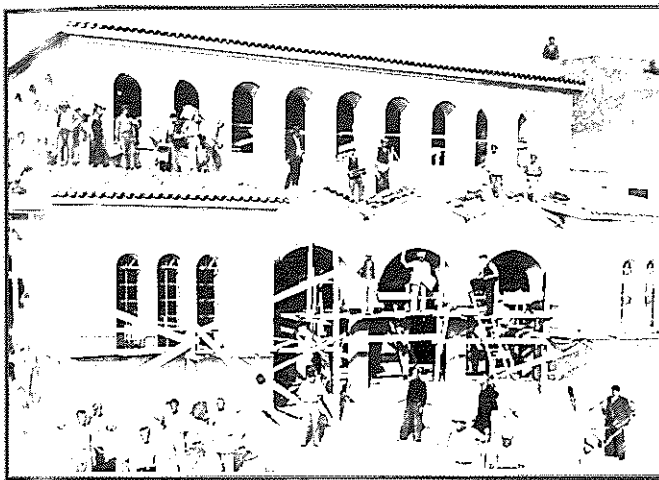
Οι εξειδικευμένες
συντηρήτριες επί το
έργον στο Ίδρυμα
Θρακικής Τέχνης και
Παράδοσης
(ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

Αριστερά η είσοδος του "Ζιντζιρλί Χάνι", στην διασταύρωση των σημερινών οδών βενιζέλου και Α.Γεωργίου. Πάνω από τα παιδιά φαίνεται μία αλυσίδα, "ζιντζιρ" στην τουρκική γλώσσα, από την οποία πήρε το όνομά του το Χάνι, σε αντίθεση με τα άλλα που είχαν το όνομα του ιδιοκτήτη τους. Ο κάτοικος της ορεινής περιοχής φέρνει για πώληση φορτία καυσοξύλων, τα λεγόμενα "γαιδουροφορτία" (Συλλογή Δήμου Κουκλά από το βιβλίο "Ξάνθη" του Θ. Εξάρχου) (αριστερά)

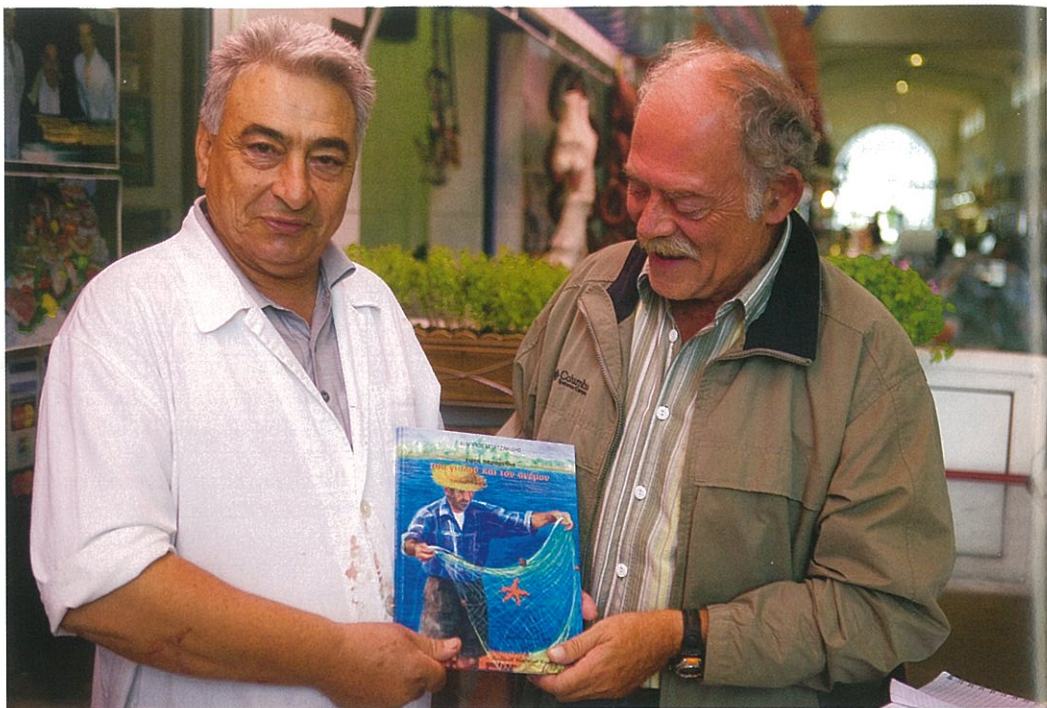
Η Ξάνθη, όπως τα Χανιά και κάποιες ελάχιστες πόλεις στην Ελλάδα, έχει την σκεπαστή Δημοτική της Αγορά. Η ανέγερσή της ξεκίνησε το 1938 και λειτούργησε τον Ιούλιο του 1940. Σύμφωνα με μαρτυρίες γηραιών εμπόρων, τα υλικά μεταφέροντο με καμήλες. Στοίχισε 9.000.000 δρχ. της εποχής εκείνης, όταν το φωμί στοίχιζε 10 δρχ. η σκά και το μεροκάματο του καπνεργάτη ήταν 97 δρχ. Οι δύο σπάνιες φωτογραφίες, που μας παραχώρησε ευγενικά ο Γιώργος Μπατσακίδης, Πρόεδρος των Κρεοπωλών, ανήκουν στην πλούσια συλλογή του Σωματείου.

Εξοχικό Πηγάδι Παναγιώτη Πηγάλη

γκαταλείπουμε σιγά - σιγά την περιοχή των παλιών βιομηχανιών καπνού και επιστρέφουμε στη σύγχρονη πόλη της Ξάνθης. Λίγο πιο πάνω από το ξενοδοχείο ΟΡΦΕΑΣ μπαίνουμε σ' έναν ακάλυπτο χώρο από μια πύλη με χρονολογία 1880. Εδώ επιζούν τα υπολείμματα από το "Χάνι του Αβέρωφ", ένα από τα 52 άλλοτε Χάνια της Ξάνθης. Χοντρό λιθόστρωτο δάπεδο, μαγαζάκι "Ζαχαρωδών προϊόντων" του κωφ - Γιώργη Θεοδορίδη από το

1955 και γύρω ψηλές οικοδομές, που κάνουν το χώρο να μοιάζει ξεκομμένος από τη βουή και κίνηση της πόλης.

Βγαίνουμε στην οδό **Δαγκλή** με την **Πλατεία Ελευθερίας** και την σκεπαστή **Δημοτική Αγορά** της Ξάνθης. Κρεοπωλεία, ιχθυοπωλεία, μανάβικα, τυροκομικά προϊόντα, πουλερικά και αυγά, μια πραγματική αφθονία αγαθών, που αξίζει και μόνον να τα χαζεύει κανείς. Με μεγάλες διαστάσεις και ευνοχωρία η αγορά αποτελείται από δυο παράλληλες στοές και ανάμεσά τους έναν κάθετο άξονα. Οι εργασιές ανέγερσής της άρχισαν τον Ιούνιο του 1938 και αποπερατώθηκαν τον Ιούλιο του 1940, "με

Ο Φίλιππος Μπατζακίδης, εκτός από παλιός κρεοπώλης είναι και σπουδαίος παραμυθάς. Το αποδεικνύει με το θαυμάσιο βιβλίο του "Τα εφτά παραμύθια του γιαλού και του ανέμου" συναρπαστικό όχι μόνο για μικρούς αλλά και για μεγάλους. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

Δημοτική Αγορά, το "Σκεπαστό Παζάρι" της Ξάνθης από το 1940. (Δεξιά) (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

οικοδομικά υλικά που μετέφεραν καμήλες", όπως μας διηγείται ο 74 χρονος κρεοπώλης **Γιάννης Φάκας**. Κληρονόμησε τη δουλειά από τον πατέρα και τον παππού του, που σε ηλικία 108 ετών δεν παρέλειπε να περνάει από το μαγαζί. Ήδη την επιχείρηση συνεχίζει ο γιος του, η 4η γενιά.

Γνωρίζουμε σε λίγο και τον **Γιώργο Μπατζακίδη**, Πρόεδρο των Κρεοπωλών Ν. Ξάνθης, άνθρωπο νέο και πολύ δραστήριο.

-Τα Χριστούγεννα τον 2002 εμείς οι κρεοπώλες πετύχαμε ένα άτυπο ρεκόρ, λέει ο Γιώργος.

Παρασκευάσαμε ένα ρολό χοιρινού κρέατος, βάρους 350 κιλών και μήκους 50 μέτρων, από τη μια άκρη της αγοράς μέχρι την άλλη. Στη συνέχεια το κρέας μοιράστηκε σε φτωχές οικογένειες της Ξάνθης, για να προωθήσουμε το ρολό ως έδεσμα της περιοχής.

Την ώρα που ο Γιώργος μας ξεναγεί στα μυστικά του ξανθιώτικου "κεμπάπ" (το γνωστό μας σουτζουκάκι), έρχεται ο πατέρας του, ο **Φίλιππος Μπατζακίδης**. Εκτός από κρεοπώλης διαθέτει

και μια ιδιότητα που τον κάνει ξεχωριστό στον κλάδο του. Είναι - πιθανότατα - ο μοναδικός κρεοπώλης στην Ελλάδα που γράφει - και εκδίδει σε βιβλία - παραμύθια. Μας χαρίζει τα "**Εφτά παραμύθια του γιαλού και του ανέμου**". (Τα έχω ήδη διαβάσει όλα. Είναι ηθοπλαστικά και διαβάζονται ευχάριστα, όχι μόνον από παιδιά).

-Και πώς από κρεοπώλης έγινες παραμυθάς; τον ρωτώ.

-Από την αγάπη μου για τα παιδιά και από τα ακούσματα της γιαγιάς μου, που ήταν μορφωμένη γυναίκα και μακρινή εξαδέλφη του Θεμιστοκλή Σοφούλη. Έχω γράψει πάνω από 150 παραμύθια, ως αντίσταση κατά της τηλεόρασης και της βαρβαρότητας της σύγχρονης εποχής.

Πεταγόμαστε για ένα καφεδάκι στο "**Καφέ του Σώτου**", στην οδό 40 Εκκλησιών. Πρώην μπακάλης ο **Σώτος**, τύπος αυθεντικός, με το χαμόγελο και τα μουστάκια του. Από το μαγαζί του περνάει όλη η πιάτσα, όχι μόνον για καφέ αλλά και για τους ουζομεξέδες του. Κοντά μας είναι η Πλατεία

Πλατεία Ξάνθης. Ξάνθη.

Square de la ville de Xanthi

Το καθημερινό παζάρι στη σημερινή κεντρική πλατεία της Ξάνθης με το ρολόι και το τότε υπάρχον ισλαμικό "κουλιγιέ". (ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ Δ. ΜΑΥΡΙΔΗ)

Συντήρηση δρόμων της Παλιάς Πόλης της Ξάνθης. Το οδόστρωμα είναι κατασκευασμένο με το σύστημα "μακαντάμ" που γενικεύθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα. Οι κυβόλιθοι προέρχονται από τοπικό γρανίτη και η παραγωγή του γινόταν στην κοίτη του ποταμού Κόσυνδου. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

Διοικητηρίου, με την Στέγη Γραμμιάτων και Τεχνών και την Δημοτική Βιβλιοθήκη, με πάνω από 40.000 τίτλους βιβλίων. Απέναντι στα βόρεια ορθώνεται απότομα, σαν κούρνος κώνος, το "Αυγό". Μικρή στάση για ένα σύντομο κρασάκι. Βγαίνουμε στην 28ης Οκτωβρίου, μια από τις κεντρι-κές οδούς, όπου χτυπάει ο σφιγμός της πόλης. Εδώ είναι η ψησταριά "Δια χειρός Σωτήρης", που λειτουργεί από το 1976. Πολιτικός Μηχανικός ο Σωτήρης, αποφάσισε το 1981 να συνεχίσει την παράδοση του πατέρα του. Χαμογελαστός και κεφάτος, δεν δείχνει να το 'χει μετανιώσει, από το μαγαζί του περνάει όλη η αγορά, όλα τα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα της πόλης. Έρχονται για να πιούν ένα κρασάκι με τους φίλους τους, να χαζέψουν την κίνηση, να σχολιά-σουν την επικαιρότητα της πόλης. Και βέβαια για να φάνε το κεμπάπ από ντόπιο μοςχαράκι που

παρασκευάζει ο ίδιος ο Σωτήρης. Όχι άδικα. Η γεύση του είναι υπέροχη. Γρήγορα φτάνουμε στην Κεντρική Πλατεία. Στο ΒΔ της άκρο ορθώνεται το σύμβολο της Ξάνθης, το πανύψηλο ρολόι. Ανεγέρθηκε το 1859 από τον Χατζή Εμίν Αγά και ανακαινίστηκε στο διάστημα Αύγουστος 1937 - Μάρτιος 1938. Πολύ κοντά στο ρολόι υπήρχε και το "Τζαμί της Αγοράς", που καταστράφηκε το 1941 από τους Βούλγαρους με εμπρησμό. Στην πλατεία επίσης, πριν από το τζα-μί, υπήρχε μέχρι το 1925 σκεπαστή κρήνη, που χρησιμοποιείτο από τους μωαμεθανούς για το πλύσιμο των ποδιών τους. Οι εικόνες των δύο αυτών μνημείων διατηρούνται μόνον στις καρτ - ποστάλ της εποχής τους. Ανηφορίζουμε ελαφρά σε δρόμο στρωμένο με κυβόλιθους από σκουρόγκριζο γρανίτη. Ήδη βρισκόμαστε στην Παλιά Πόλη της Ξάνθης.

Α Δημοτικό Σχολείο Παλιάς Πόλης. "Ιδρυθέν ως Αλληλοδιδασκτική Σχολή υπό Μιχαήλ Ματσίνη το 1863" και "ανακαινισθέν και εγκαινιασθέν υπό της Ελληνικής Ορθοδόξου Κοινότητας Ξάνθης". Τα κείμενα αυτά ήταν χαραγμένα σε μάρμαρο και αλλοιώθηκαν από τους Βουλγάρους. Αποκαλύφθηκαν ξανά από το ΠΑΚΕΘΡΑ.

Μιά γειτονιά στην Παλιά Πόλη γεμάτη παρελθόν. Αριστερά το κτίριο της Δημοτικής Πινακοθήκης με τα σαχνισιά του και δεξιά το αναπαλαιωμένο κτίριο στην Ορφέως και Αντίκα, χτισμένο στα 1877 από τον καπνέμπορο Βασίλειο Κουγιουμτζόγλου, που σήμερα στεγάζει υπηρεσίες του Δήμου Ξάνθης.

Η Παλιά πόλη της Ξάνθης

Καθώς τα βήματά μου αντηχούν πάνω στους συμπαγείς κυβόλιθους αναρωτιέμαι, αν θα ήταν γοητευτική και ελκυστική η πόλη της Ξάνθης χωρίς την Παλιά της Πόλη. Καταλήγω πάντα, ότι σχεδόν σε τίποτε δεν θα διέφερε από κάθε άχρωμη ελληνική επαρχιακή πόλη, που ξεελογιάστηκε από τις σειρήνες της "ανάπτυξης".

Στα κρίσιμα λοιπόν χρόνια της δεκαετίας του '60, ο τοιμεντένιος κλοιός γύρω από την Ξάνθη γινόταν κάθε μέρα και πιο ασφυκτικός. Ήδη ο νότιος ορίζοντας της πόλης, όπου κάποτε κυριαρχούσαν καπναποθήκες και μικρόσπιτα, έμοιαζε μ' ένα άμορφο φράγμα από μπετόν. Η γοητεία του εφήμερου υπερκέρδους της "αντιπα-

ροχής" εξαπλωνόταν ανεξέλεγκτα προς τα βόρεια, στην καρδιά του παλιού οικοδομικού ιστού της πόλης, που είχε ως τότε παραμένει το προπύργιο της αρχιτεκτονικής παράδοσης, το τελευταίο σημείο αντίστασης της αθωότητας του παρελθόντος. Το 1975 όμως, κάποιοι άνθρωποι και κάποιες υπηρεσίες αποφάσισαν να ηγηθούν της σταυροφορίας για τη σωτηρία της Παλιάς Πόλης της Ξάνθης. Μπροστάρις βγήκε ο τότε **Νομάρχης Ξάνθης Κωνσταντίνος Θανόπουλος**, με την αμέριστη συμπαράσταση του **Ευάγγελου Πεντάξου**, προϊσταμένου της **Εφορείας Κλασικών Αρχαιοτήτων Κομοτηνής**.

Γιατί όμως μπροστάρις για την Παλιά Πόλη της Ξάνθης ένας διορισμένος Νομάρχης γεννημένος στην Αθήνα; Η αιτιολογία προκύπτει μέσα από τις σελίδες του βιβλίου του. (2) "Σε έναν επισκέπτη,

ο οποίος ερχόταν από την εθνική οδό ή τον σιδηροδρομικό σταθμό, η Ξάνθη έδειχνε σαν μία ήσυχη "χαμηλόφωνη" πόλη, που υπακούει στους κανονισμούς ενός ευπρεπούς πολεοδομικού σχεδιασμού... Κινούμενος όμως προς την ΒΔ πλευρά της ξαφνικά άλλαζες περιβάλλον, εικόνα, εποχή. Γύριζες πίσω τις σελίδες της ιστορίας. Ήσουν στην Παλιά Πόλη, κτισμένη στο πλέον προνομιούχο τμήμα, δίπλα σ' ένα γραφικό ποτάμι, τον Κόσυνθο, προστατευμένη από ένα διάδημα καταπράσινων λόφων, από τις κορυφές των οσσιών δεχόταν την ευλογία τριών παλαιών μοναστηριών. Ήταν ένας γοητευτικός συνδυασμός λαϊκής - μακεδονικής κυρίως - αρχιτεκτονικής, με κατασκευές που θύμιζαν κεντρική Ευρώπη,

ανεπτυγμένος σ' ένα κυβλιθόστρωτο οδικό πλέγμα.

Μου άρεσε η διαμονή σε χώρους με ανθρώπινη κλίμακα... Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Σάμου, που επισκεπτόμουν κάθε χρόνο από το 1964, με είχαν κάνει ένθερμο λάτρη της λαϊκής παραδοσιακής μας κατοικίας και με γέμιζαν αγωνία για την τύχη της... Η καταστροφή της νεοκλασικής Αθήνας στο βωμό της, "όπως - όπως" στέγασης του πληθυσμού, μου είχε προκαλέσει θλίψη απέραντη. Τα συναισθήματα και οι σκέψεις αυτές με απασχολούσαν, όταν έκανα την πρώτη μου επίσκεψη στον παραδοσιακό οικισμό της Ξάνθης".

Τους οραματισμούς του για την Παλιά Πόλη

Αν και πολύ νεότερη αυτή η κατοικία διατηρεί σε μεγάλο βαθμό την αγγλή των αρχοντικών της παλιάς πόλης. (αριστερά)

Κτητορική επιγραφή και διακοσμητικά φύλλα σε ύφος Ευρωπαϊκού μπαρόκ, στην οδό Στάλιου και έγιναν από ερασιτέχνη ζωγράφο ιδιοκτήτη του σπιτιού.

Οροφωγραφία στο αρχοντικό Κουγιουμτζόγλου. Πολλά σπίτια είναι εσωτερικά διακοσμημένα με ζωγραφική. Τα θέματα μιμούνται το ακαδημαϊκό και μεταρομαντικό ύφος της Κεντρικής Ευρώπης και αντιγράφουν τοπία φανταστικά παρμένα από λαϊκές λιθογραφίες. Οι ζωγράφοι φαίνεται να είναι ξένοι. Ωστόσο, σε πιο πρόσφατες εποχές εντόπιοι αυτοδίδακτοι ζωγράφοι μιμήθηκαν όψιμα το ευρωπαϊκό ακαδημαϊκό ύφος και τις ροκοκό και μπαρόκ διακοσμήσεις. Μέχρι και τα μέσα του 20ου αιώνα διακοσμούσαν τα σπίτια της Ξάνθης με ζωγραφική. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

Το μεγαλόπρεπο αρχοντικό όπου στεγάζεται το Λαογραφικό Μουσείο της Φ.Ε.Ε. ανάμεσα σε πολλά αρχοντικά της Παλιάς Πόλης.

Σε πρώτο πλάνο θαυμάσιο κτίριο που ανήκει στην Ι.Μ. Ταξιαρχών. Αμέσως πίσω τα γραφεία του ΠΑΚΕΘΡΑ που στεγάζονται σε κτίριο με το κομψότερο ίσως σαχνισί της πόλης. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

ανέπτυξε στις 10 Νοεμβρίου 1975 ο Νομάρχης σε μια ευρύτατη σύσκεψη. Αναφέρει σχετικά ο αείμνηστος αρχαιολόγος Ευάγγελος Πεντάζος: ⁽³⁾ "Στη σύσκεψη, που νομίζουμε ότι ήταν μοναδική σαν περίπτωση προσυνεννοήσεων με τοπικούς παράγοντες για τη σύμφωνη γνώμη όλων, αποφασίστηκε η προστασία της παλιάς Ξάνθης, η αναζωογόνηση και η διατήρησή της, χωρίς να χάσει τη λειτουργικότητά της. Στο τέλος όλοι οι τοπικοί παράγοντες ευχαρίστησαν τον κ. Νομάρχη "γιατί πρώτη φορά είδαν τέτοιο ενδιαφέρον για την πόλη τους".

Γρήγορα όμως το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας της Ξάνθης αντέδρασε, για πολλούς και ποικίλους λόγους και συμφέροντα. Επακολούθησε περίοδος μεγάλης αναταραχής, που είναι αδύνατον να περιγραφεί στα περιορισμένα πλαίσια αυτού του άρθρου. Σημασία έχει, ότι 30 χρόνια πριν, συντάχθηκαν με τις θέσεις του πείσμονα Νομάρχη, ορισμένοι οραματιστές, κάποια διακεκριμένα μέλη της επιστημονικής κοινότητας με

προποστατούντα τον Πεντάζο, ο τότε Υπουργός Προεδρίας Γ. Ράλλης και ο Υπουργός Πολιτισμού Κ. Τρυπάνης που με απόφασή του χαρακτήριζε "την παλαιάν πόλην της Ξάνθης μετά των υπερκειμένων αυτής λόφων ως τόπον χρήζοντα ειδικής κρατικής προστασίας, καθ' όσον αυτή αποτελεί εν των ολίγων εις αρίστην κατάστασιν σωζομένων δειγμάτων παραδοσιακού οικισμού του περασμένου αιώνα". Τα θεμέλια και το νομικό καθεστώς για την διάσωση της Παλιάς Πόλης της Ξάνθης είχαν τεθεί!

Γράφει ο Πεντάζος για την Ξάνθη: ⁽⁵⁾ "Η πόλη είναι χτισμένη στις πλαγιές μαλακών λόφων. Δύο χαράδρες την διασχίζουν στα δυτικά της και ένα ποτάμι, ο Κόσινθος, στ' ανατολικά. Εδώ οι δυτικομακεδόνες μάστοροι έβαλαν όλη την πείρα τους, για να ταιριάξουν όμορφα αρχοντικά με τη γύρω φύση. Και το αποτέλεσμα υπήρξε λαμπρό. Η ποικιλία των ρυθμών, τα ντόπια και ξένα στοιχεία τοποθετημένα κοντά - κοντά, ξεκουράζουν το μάτι του επισκέπτη και πλουτίζουν τις εικόνες του.

Το τζαμί στην συνοικία "Αχρίαν" στην Παλιά Πόλη. Το νεοκλασικό αρχοντικό Καλούδη και η λαϊκή κατοικία της λαογράφου Κατίνας Βεΐκου-Σεραμέτη στην οδό Χρηστίδη. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

Χαίρεται κανείς να περπατά και να ξαναπερπατά στα ίδια στενά, που δίνουν διαφορετικές εντυπώσεις από κάθε πλευρά τους.

Η πρώτη και ουσιαστική καταστροφή γήηκε από τη Δ.Ε.Η. Κολόνες, παντού κολόνες, μαύρες, σκληρές, σπάνε τις προσόψεις, τους όμορφους κήπους και οι σειρές των συρμάτων διασπάνε βάνασα την χτισμένη μουσική αίσθηση που αποπνέουν τα αρχοντικά, που παρά τα χρόνια δεν έχασαν τίποτα από τη χάρη τους. Λίγα είναι τα μοντέρνα σπίτια, που όμως δεν καταφέρνουν με την ανορθογραφία τους να καταστρέψουν την ομορφιά της παλιάς γειτονιάς, που όσοι την έζησαν δεν την ξεχνούν.

Η σημερινή ζωή έχει αλλάξει ρυθμό, αλλά καθώς σεργιανίζει κανείς στα γραφικά σοκάκια της παλιάς πόλης, μπορεί να δει ακόμα τις Ξανθιώτισσες να κάθονται έξω απ' την αυλόπορτα, να κεντούν και να ψιλοκουβεντιάζουν. Η παλιά Ξάνθη, με τα καλντερίμια της και τα - στενά δεμένα μεταξύ τους - νεοκλασικά και παραδοσιακά σπίτια, δίνει ακόμη την αίσθηση του πλούτου και

της όμορφης ζωής, που πέρασαν αυτοί που την έχτισαν και την ανέπτυξαν".

Η περιδιάβασή μας στην παλιά πόλη της Ξάνθης ειν' ένα αδιάκοπο συναπάντημα με διαφορετικές εικόνες. Κάθε δρόμος έχει αποτυπωμένα τα δικά του χαρακτηριστικά. Πουθενά η πόλη δεν είναι ίδια, μισεί την επανάληψη και τα άχρωμα τετράγωνα, καταπολεμά και απομακρύνει την πληξή του επισκέπτη με μια σπάνια εναλλαγή και ευρηματικότητα, που είναι αδύνατον να συναντήσει κανείς σε οποιαδήποτε σύγχρονη πόλη.

Νά το βιβλιοπωλείο της Ευγενίας στην Ελ. Βενιζέλου, σε έξοχο οίκημα του 19ου αιώνα, με λαξευτό γρανίτη, καμάρες και σιδεριές. Έτσι είναι κι όλα τα διπλανά οικήματα, που κάποτε στέγαζαν διάφορα εργαστήρια. Μαγαζάκια στο ισόγειο και σπιτικό στον όροφο, λύσεις έξυπνες, πρακτικές, άμεση επαφή των μελών της οικογένειας με την επαγγελματική τους δραστηριότητα. Πιο κάτω ορθώνεται ένα αρχοντικό τριώροφο, περίτεχνης αρχιτεκτονικής με τουβλάκια, διακοσμητικά τόξα σε πόρτα και παράθυρα, σιδερένια

Με την Ευγενία στο έξοχο βιβλιοπωλείο της σε παραδοσιακό κτίσμα του 19ου αιώνα. Ο Παναγιώτης Ανδρέου συνεχίζει την 40χρονη παράδοση του πατέρα του διατηρώντας στο μαγαζί του μια απίστευτη ποικιλία βοτάνων και αρωματικών φωτών. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

κιγκλιδώματα. Ήταν του Εβραίου ασφαλιστή και καπνέμπορου **Ισάκ Δανιέλ**. Στον πρώτο όροφο στεγάζετο η οικογένεια του **Μάνου Χατζηδάκη**. Το 1979 επισκέφθηκε τη γενέτειρά του ο μεγάλος μουσικός. Πέρασε από το σπίτι των παιδικών του χρόνων κι έμεινε κατάπληκτος. Το σπίτι, η γειτονιά του και όλη η παλιά Ξάνθη ήταν όπως τα άφησε. Ενθουσιασμένος αγόρασε ένα σπίτι κι έναν παλιό κινηματογράφο, επισκέφθηκε τον Νομάρχη **Κ. Θανάπουλο** και του εξέθεσε τα σχέδιά του για διεθνείς επίσης μουσικές γιορτές. Τα σχέδια του Μάνου δεν πραγματοποιήθηκαν ποτέ, το ενδιαφέρον του όμως συντέλεσε αποφασιστικά στην κατάπαυση των αντιδράσεων για την διατήρηση της Παλιάς Πόλης. Το όραμα του Χατζηδάκη, έμελλε να υλοποιηθεί από τους πνευματικούς ανθρώπους του Δήμου

ματικά συλλεκτικός και περιλαμβάνει πάντα μια θαυμάσια μονογραφία για την Ξάνθη. Δεν ξέρω πόσες πόλεις στην Ελλάδα, ακόμη και πολύ μεγαλύτερες από την Ξάνθη, έχουν να παρουσιάσουν κάτι αντίστοιχο.

Μοσχοβολάει φρέσκο ψωμί. Είναι ο ξυλόφουρνος του **Μιλτιάδη Τσομακίδη**, σε κτίσμα σεμνό του 19ου αιώνα. Όλα μέσα θυμίζουν παρελθόν. Ο φούρνος ανήκε αρχικά σε μουσουλμάνο, το 1916 τον πήρε ο παππούς του Μιλτιάδη.

-Εδώ μέσα δουλεύω από παιδί, μας λέει, από τη δεκαετία του '50. Δηλαδή όλη μου τη ζωή. Το χειροποίητο ψωμί με προξυμί είναι νοστιμώτατο, τα τσουρεκάκια του το ίδιο.

Παραδίπλα από το φούρνο η ταβέρνα "**Ερωδιός**". Ευρύχωρο αίθριο για τους θερινούς μήνες με πολύ πράσινο και πανύψηλη διάφανη οροφή. Για το χειμώνα κτίσμα παμπάλαιο, έξοχα αναπλασμένο, με την αυθεντική πετρόχτιστη τοιχοποιία στο ισόγειο και συμπαγή τουβλάκια στον όροφο.

Απέναντι ένα μαγαζάκι έκπληξη. Από την είσοδό του ακόμα μας τυλίγουν ποικίλες ευωδιές. Το εσωτερικό του θυμίζει μουσειό βοτανολογίας. Εδώ ο **Παναγιώτης Ανδρέου** συνεχίζει την παράδοση του πατέρα του, που για 40 χρόνια συνέλεγε και ταξινομούσε βότανα και αρωματικά φυτά. Πάνω από 400 είδη φιλοξενούνται στο μαγαζί και, μαζί με αυτά της αποθήκης, ξεπερνούν τα 1000, όλα με τα ονόματα και τις ιδιότητές τους.

Πάντα στην Ελ. Βενιζέλου

προβάλλει άλλο ένα αρχοντικό, του **Δημήτριου Χαιριτζόγλου**. Τριώροφο, σιβαρό, με συνολικό εμβαδόν 525 τετ. μέτρων, έχει αρχετές ομοιότητες αλλά και πολλές διαφορές με του Ισάκ Δανιέλ. Τα χαρακτηριστικά των οικημάτων παραλλάσσουν διαρκώς, ανανεώνουν κάθε στιγμή τη γοητεία της πόλης.

Σε δύο εξαιρετικές μονογραφίες του ο αρχιτέκτων **Δημήτρης Μανοϊδής** ⁽⁶⁾, παραθέτει με γλαφυρότατη γραφή μια πληθώρα στοιχείων για το ύψος, τη δομή και την αρχιτεκτονική της Παλιάς Πόλης. Αντλούμε από τα βιβλία του μερικές

Στην Ξάνθη απομένουν ακόμη κάποιοι παραδοσιακοί ξυλόφουρνοι. Ένας απ' αυτούς είναι του Μιλτιάδη Τσομακίδη. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

Ξάνθης. Κάθε χρόνο από το 1990 (16 χρόνια τώρα) αρχίζουν από τον Αύγουστο και ολοκληρώνονται το πρώτο 10ήμερο του Σεπτεμβρίου οι φημισμένες πια "**Γιορτές Παλιάς Πόλης**". Συναντιέται κάθε είδους, θεατρικές παραστάσεις, διαλέξεις, εκθέσεις φωτογραφίας και έργων τέχνης, χορευτικά συγκροτήματα, προβολές ντοκυμαντέρ, ειδικές εκδηλώσεις για παιδιά, γλέντια με παραδοσιακά εδέσματα και χορούς συνθέτουν μια πληθωρική παραγωγή πολιτισμού με συμμετοχή χιλιάδων ντόπιων και ξένων. Ο φάκελος με το πλήρες πρόγραμμα κάθε χρονιάς είναι πραγ-

Débris d'anciennes fortifications vénitiennes

E. S. Blatscho, Ed.

Χάνθη

Το κάστρο της πόλης το 1898. Οι τεράστιοι, πύργοι είναι μάλλον Βυζαντινοί.

(ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ Δ. ΜΑΥΡΙΔΗ)

Η Μονή της Παναγίας Καλαμούς, που ιδρύθηκε πιθανότατα κατά τους μεσοβυζαντινούς χρόνους.

Μονή της Παναγίας Αρχαγγελιώτισσας, που ιδρύθηκε και αυτή μάλλον κατά την μεσοβυζαντινή εποχή.

πληροφορίες συνοπτικές αλλά πολύ σημαντικές: Είναι γνωστό, ότι οι λίγες αναφορές των αρχαίων συγγραφέων στο πόλισμα της Ξάνθης - με σημαντικότερη αυτή του Στράβωνα - δεν επιβεβαιώθηκαν ακόμη από ανασκαφικά ευρήματα. Ωστόσο, ψηλά στο βυζαντινό φρούριο, κάτω από στενά αδιέξοδα καλντερίμια, στα θεμέλια των εκκλησιών, σε απομεινάρια από ντουβάρια με γεμάτες σκουριά πέτρες, πλανάται μυστικώς η πραγματικότητα ενός παρελθόντος όχι τόσο μακρινού. Είναι τα ίχνη της **Βυζαντινής**

Ξάνθειας, που αναφέρεται ήδη από τον 9ο αιώνα ως έδρα επισκοπής. Μετά την κατάληψη της πόλης από τους Τούρκους περί το 1375, πλήθη Γιουρούκων και Κονιάρηδων, που πλαισιώνονται από Αχήδες και Μπεχτασήδες, εγκαθίστανται στην πεδιάδα της Ξάνθης, η οποία, εκτός από την ακτή, σχεδόν εκτουρκίζεται. Την πεδιάδα ακολούθησε, κατά τον 17ο αιώνα, ο εξισλαμισμός της ορεινής περιοχής. Ωστόσο, για λόγους ασφαλείας, η Ξάνθη παραμένει στα χέρια των Ρωμιών. Σε αντίθεση με τη στέρηση και τη φτώχεια των προηγού-

μενων τρομερών αιώνων, οι πλούσιοι πλέον έμποροι ανοικοδομούν, μετά τον 18ο αιώνα τα σπίτια τους, με τρόπο που υπερβαίνει τις απλές στεγαστικές ανάγκες. Σ' αυτό ζητούν τη συνεργασία των λαϊκών μαστόρων, οι οποίοι ενσωματώνουν στην πλούσια παράδοσή τους τους τρόπους και τις αντιλήψεις που έρχονται από Ανατολή και Δύση, δημιουργώντας μια υβριδική αρχιτεκτονική.

Η παλιά Ξάνθη είναι γεμάτη από λαϊκές βαλκανικές κατοικίες, χάνια, μαγαζιά, ρωμαϊκές εκκλησίες της τελευταίας οθωμανικής περιόδου και αρχοντικά των εμπόρων καπνού, που θέλουν να εντυπωσιάσουν επιδεικνύοντας γλυδή και πλούτο σαν επιβεβαίωση της υπέρβασης της παλιάς τους φτώχειας. Στην Παλιά Πόλη, που συγκροτούν οι ρωμαϊκοί μαχαλάδες, η μίμηση των βορειοθρακιώτικων προτύπων αναμειγνύεται με λαϊκές κατοικίες, κονάκια κατά την παράδοση της Μακεδονίας και της Ηπείρου, επιβλητικά κτίρια με Οθωμανικό νεοκλασικό χαρακτήρα και, τέλος, νεοκλασικά κτίρια, τα οποία όμως διαθέτουν ανατολίτικα σαχνισιά (το βυζαντινό σολάριο). (7)

Οι Ρωμιοί, που συγκροτούν τον κεντρικό πυρήνα της πόλης, κατοικούν σε μαχαλάδες (γειτονίες) γύρω από τους ύστερους βυζαντινούς ναούς του **Τιμίου Προδρόμου** (Μητρόπολη, 1839), την **Ταξιαρχών Καβακίου** (1834), του **Αγ. Γεωργίου** (1835), του **Αγ. Βλασίου** (1838), του **Ακαθίστου Ύμνου** (1861, μοναδική μ' αυτό το όνομα εκκλησία στην Ελλάδα) και του **Σαμακοβίου** (1834). Οι μουσουλμάνοι τουρκαϊκής καταγωγής κατοικούν βόρεια και δυτικά των συνοικιών του Αγ. Βλασίου και του Αγ. Γεωργίου και οι ορειβιοι μουσουλμάνοι Πομάκοι βόρεια της μητρόπολης και γύρω από το τέμενος "Αχριάν". Τέλος, τα βιοτεχνικά και τα βιομηχανικά κτίρια, οι καπναποθήκες και τα καπνομάγαζα, κτισμένα μετά το 1860, βρίσκονται στο κατώτερο νότιο και πεδινό τμήμα της πόλης. Ο διαχωρισμός της κατοικίας προς τις βιομηχανικές δραστηριότητες είναι πλήρης. Όλα τα σπίτια έχουν θέα προς την πεδιάδα και ελεύθερο ορίζοντα, κατά παλαιότερη πολεοδομική πρακτική των Βυζαντινών που υιοθέτησαν και οι Οθωμανοί Τούρκοι: μπορούσες να κτίσεις όπως ήθελες, αρκεί να μην εμποδίζες τη θέα των γειτόνων.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην διακόσμηση. Η λεπτομέρεια και η διακόσμηση, αυτό που είναι περιττό και δεν χρειάζεται, δίνει τη χαρά και την

ικανοποίηση και εκφράζει την ιδιαιτερότητα. Οι λεπτομέρειες στα κτίσματα της Ξάνθης συναντώνται ως οικοδομικά και διακοσμητικά στοιχεία στις πόρτες, στα παράθυρα, τις σκάλες, στα σίδηρα, στα φουρούσια, στις γυλιές, στους φεγγίτες, στις μάντρες, στις γωνίες, στα πεζοδρόμια, στα καλντερίμια και στους δρόμους.

Θα μπορούσαν ν' αναφερθούν πάμπολλα σημαντικά στοιχεία: Για τα οικοδομικά υλικά που χρησιμοποιούσαν οι συντεχνίες των μαστόρων, όπως ο γκριζός γρανίτης της Ροδόπης, οι ροκαάλες του Κόσυνθου, η ροδίζουσα πέτρα από τα λατομεία της Μάνδρας. Για τους κοσμηματογράφους (ζωγράφους) που αναλάμβαναν την εξωτερική και εσωτερική διακόσμηση των αρχοντικών με κορυφαίο ανάμεσά τους τον **Λευτέρη Κουνή**. Για τους τεχνίτες του ξύλου, τους λιθοξόους και γλύπτες, τους συμπαθείς Τσιγγάνους σιδεράδες από τα χέρια των οποίων έβγαιναν οι περίφημες σιδεριές με τις λόγγες και τις έλικες, για τους γανωτζήδες, τους καλαθάδες, τους κοσινάδες. Για τις περίφημες μοδίστρες της Ξάνθης με τη μακρά και λαμπρή παράδοση στην υψηλή ραπτική της εποχής.

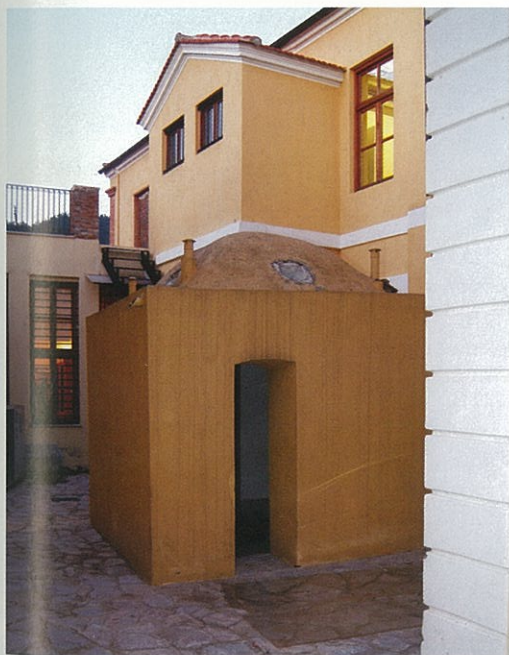
Εξίσου πολλά θα μπορούσαμε ν' αναφέρουμε για τις πολυώρες περιηγήσεις μας με τις συναρπαστικές ξεναγήσεις του **Νίκου Γερμαντζίδα** αλλά και του **Βασίλη Αϊβαλιώτη**, ιδρυτικού και δραστηριότατου μέλους του **Πολιτιστικού Αναπτυξιακού Κέντρου Θράκης (ΠΑΚΕΘΡΑ)** και Λέκτορα της Πολυτεχνικής Σχολής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου. Μαζί τους γνωρίσαμε πληθώρα σημείων της Παλιάς Πόλης. Αναφέρουμε τα πιο αξιολογημένα:

Από την συνοικία **Αγ. Γεωργίου - Αγ. Βλασίου** ξεχωρίζουμε: Στον περίβολο του Αγ. Γεωργίου το υψηλής αισθητικής νεοκλασικό **Επιτύμβιο μνήμα** της Ξανθιώτισσας Ευθαλίας. Την κατασκευασμένη από γρανίτη **Είσοδο** του Αγ. Βλασίου. Την σειρά των **"Μιχαλογλείων"**, αρχοντικών τέλους του 19ου αιώνα του βορειοηπειρώτη Ι. Μιχαλόγλου. Το **Κονάκι** (Μ. Μπότσαρη 46), κτίσμα του πρώτου μισού του 19ου αιώνα και ιδιοκτησίας Δ. Ξάνθης, από τα σημαντικότερα κτίσματα της πόλης με ιδιωτικό χαμάμ. Το ιδιόρρυθμο **Δυτικότροπο κτίσμα** στην Ταξιαρχών 12, με εμφανή κόκκινα τοίβλα.

Στην συνοικία **Αγίων 12 Αποστόλων** ξεχωρίζουν: Στην γωνία 12 Αποστόλων και Ανδρούτσου η υποδειγματικά αναστηλωμένη **Έδρα** της Ακαδημίας Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης. Στην

Οι όμοιες κατοικίες των αδελφών Αθανάσιου και Παντελή Κουγιουμτζόγλου αποτελούν το ενιαίο οικοδόμημα όπου στεγάζεται το Λαογραφικό Μουσείο της Φιλοπρόδοης Ένωσης Ξάνης (Φ.Ε.Ξ). Χτίστηκε μεταξύ 1860 και 1862 και τα μορφολογικά του χαρακτηριστικά ανήκουν σε μία μεσοπρώιμη περίοδο του Ευρωπαϊκού Νεοκλασικισμού. Τμήματά εσωτερικής διακόσμησης του αρχοντικού. Στο πίσω μέρος του διακρίνεται το χαράμι.

Καπνεργατών 1, το **Πολιτιστικό Κέντρο** της πόλης, ιδιοκτησία του Δήμου Ξάνθης.

Στην συνοικία **Ακαθίστου Ύμνου**, είναι ο ομώνυμος ναός, το ωραιότερο **Τριώροφο νεοκλασικό** στην Πυγμαλίωνος Χρηστίδη 36 και στην Χρηστίδη 41 το **Ωραίο σπίτι**, όπου έζησε πολλά χρόνια η Ξανθιώτισσα λογοτέχνης **Κατίνα Βέικου - Σεραμέτη**.

Από τον **Συνοικισμό Καβακίου** αναφέρουμε το **Αρχοντικό** στην Ορφέως 30 ένα πολύ καλό δείγμα λαϊκής μακεδονίτικης αρχιτεκτονικής από τα παλαιότερα στην πόλη.

Στον **Συνοικισμό της Μητρόπολης** βρίσκονται πολλά και σημαντικά αξιοθέατα: Στην πλατεία της Μητρόπολης ο **Ναός του Τιμίου Προδρόμου** και το εξαίρετο **Μητροπολιτικό Μέγαρο**, που

Μουσείο Ξάνθης, στο οποίο μας ξεναγεί για πολλή ώρα η **Ισιδώρα**. Στην οδό Ορφέως και Αντίκα βρίσκεται ένα από τα σημαντικότερα οικοδομήματα της Παλιάς Πόλης. Χτίστηκε στο 1877 από τον καπνέμπορο **Βασίλειο Κουγιουμτζόγλου**. Η εγγονή του Άννα Κουγιουμτζόγλου - Καλούδη, το δώρισε το 1971 στον Δήμο Ξάνθης, ο οποίος στεγάζει εκεί υπηρεσίες του. Στην Ορφέως 26 σημαντικό είναι το κτίριο που στεγάζει την **Δημοτική Πινακοθήκη**. Με επιβλητική πετρόχτιστη αφιδωπή είσοδο είναι στην Μαυρομυχήλη 6 το **Δημαρχείο της Πόλης** που χτίστηκε το 1870 - 80 από τον Αιζών Μωυσή.

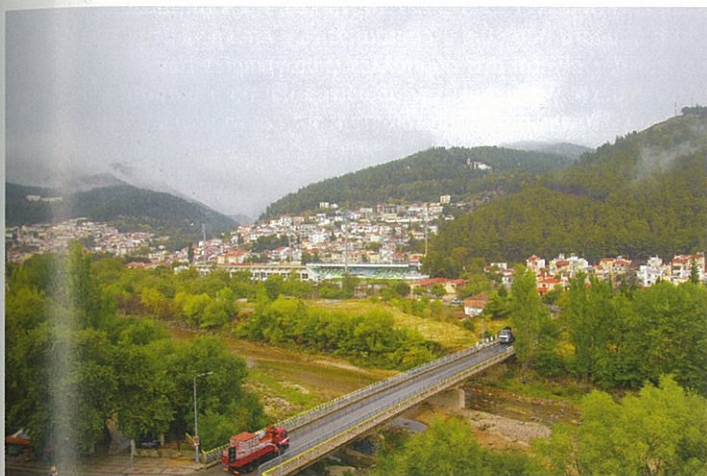
Ένα ωραίο διώροφο στην Φιλίππου και Αντίκα του 19ου αιώνα στεγάζει σήμερα το **Διεθνές Δημοκράτειο Ίδρυμα**. Στην οδό Στάλιον 13 συναντά-

με το **μοναδικό κυκλικό σαχνισί** που είναι και το κομψότερο στην πόλη.

Στις ΝΑ παρυφές της Παλιάς Πόλης, σε μια εκτεταμένη περιοχή, βρίσκεται το Δημοκράτειο Πανεπιστήμιο, προκατασκευασμένα τοιμεντένια κτίρια, άχαρης αρχιτεκτονικής, που καμιά δεν έχουν σχέση με την ποικιλόμορφη φυσιογνωμία της Παλιάς Πόλης της Ξάνθης. Στην περιοχή επίσης βρίσκεται το **Κολυμβητήριο**, ο υπαίθριος χώρος όπου κάθε Σάββατο γίνεται το περίφημο **Παζάρι**, καθώς και η λεγόμενη περιοχή "**Παραλία**", με αραδιασμένες στη σειρά καφετέριες και μπαράκια, στέκια δημοφιλή ιδιαίτερα

στις νεότερες ηλικίες.

Δεν ήταν όμως πάντα έτσι αυτή η περιοχή. Μέχρι το 1913 ο ποταμός Κόσυνθος δεν είχε την ενιαία κοίτη που έχει σήμερα αλλά και μια δευτερεύουσα, που με κυκλική πορεία έβρεχε τις Α παρυφές της πόλης. Ανάμεσα στις δυο κοίτες σχηματιζότο ένα μικρό νησάκι, ο **Καρανάς**, που συνδέτο με δυο γέφυρες με την πόλη. Το 1913 έγκλιση η παρέκκλιση της κοίτης με αποτέλεσμα η νησίδα να ενσωματωθεί στην πόλη και να αποτελέσει σήμερα τη γνωστή περιοχή με το Πανεπιστήμιο,

Αεροφωτογραφία της πόλης της Ξάνθης, που την διασχίζει ο Κόσυνθος. (ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ ΑΕΡΟΛΕΣΧΗΣ ΞΑΝΘΗΣ / Ν. ΓΕΡΜΑΝΤΖΙΔΗΣ)

Μία από τις νέες γέφυρες του Κόσυνθου. Πίσω η αμφιθεατρική συνοικία Σαμακώβ. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

χτίστηκε από τον Μητροπολίτη Ξάνθης Ιωακείμ Σγουρό και λειτουργεί από το 1897 ως έδρα της Μητρόπολης Ξάνθης και Περιθεωρίον. Στην οδό Ματσίνη 1 βρίσκεται το επιβλητικό **1ο Δημοτικό Σχολείο** με το πελώριο πεύκο. Χτίστηκε με δωρεά του Μιχαήλ Ματσίνη πριν από το 1890.

Στην οδό Αντίκα 7 βρίσκεται το λαμπρό **Αρχοντικό** των καπνεμπόρων αδελφών **Δημήτρη** και **Παντελή Κουγιουμτζόγλου** χτισμένο το 1860. Αγοράστηκε από την **Φιλοπρόοδη Ένωση Ξάνθης** (ΦΕΞ) το 1977 και στεγάζει το **Λαογραφικό**

Για το Ξανθιώτικο Καρναβάλι και τις Θρακικές Λαογραφικές Γιορτές τι να πρωτοπεί κανείς. Θα χρειαζόταν ιδιαίτερο αφιέρωμα. Έχοντας ζηπεράσει τα 40 χρόνια ζωής ο δεσμός, προσελκύει κάθε χρόνο αμέτρητα πλήθη τόπιων και ξένων. Που ζουν, έστω για λίγο, σε μια ατμόσφαιρα κεφισού και ξενισιασίας, στο υπέροχο περιβάλλον της Παλιάς Πόλης. Μόνον με την προσωπική του

παρουσία μπορεί κάποιος να καταλάβει τι σημαίνει Ξανθιώτικο Καρναβάλι. Προς το παρόν περιοριζόμαστε να αναφέρουμε, ότι η σημασία που είχε ο εορτασμός των Απόκριων στην Παλιά Ξάνθη, ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα, φαίνεται στις πάμπολλες φωτογραφίες των μεταμφιεσμένων που σώζονται μέχρι σήμερα, γεμάτες με την αθωότητα και την φαντασία μιας άλλης εποχής. Και πάντα αποκορύφωμα είναι το Ξανθιώτικο έθιμο του "Τζάρου" και το κάψιμό του στην γεμάτη από κροκάλες κοίτη του ποταμού Κόσυνθου.

το Κολυμβητήριο και το πάρκο όπου γίνεται το παζάρι. Που στα χρόνια της Οθωμανικής κατοχής γινόταν στην Κεντρική Πλατεία του ρολογιού και μάλιστα κάθε Κυριακή. Στα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης της Ξάνθης από τους Βουλγάρους (1919 - 1920) μεταφέρθηκε στον σημερινό χώρο και άρχισε να γίνεται κάθε Σάββατο. Για την πόλη η μέρα αυτή ήταν σπουδαίο γεγονός. Από το πρωί όλοι οι κεντρικοί δρόμοι γέμιζαν με κόσμο. Απ' όλα τα χωριά συνέρρεαν οι αρχηγοί των οικογενειών, άλλοι για ν' αγοράσουν και άλλοι για να πουλήσουν τα προϊόντα τους. Μαζί τους έφερναν και τα ενήλικα αγόρια τους, αφού οι γυναίκες σπάνια κατέβαιναν στο παζάρι της Ξάνθης.

Δεν θα μπορούσαμε να μη ζήσουμε την ατμόσφαιρα του υπεραιωνόβιου αυτού θεσμού, που σε γενικές γραμμές δεν διαφέρει και πολύ απ' το παρελθόν. Θα' πρεπε όμως να πάμε εκεί απ' τα χαράματα. Τότε που οι παραγωγοί, οι χωρικοί, οι πραγματευτάδες, κι οι κάθε είδους μεταπράτες στήνουν τους πάγκους τους, με φροντίδα κι επιμέλεια περισσή, για να γίνει ηπραμάτεια τους πιο ελκυστική. Κάποιοι μερακλήδες γυαλίζουν τα μήλα με πανάκι κι ύστερα

τα τοποθετούν το ένα πάνω στο άλλο προσεκτικά, σαν να χτίζουν πυραμίδα. Οι ψαράδες ραντίζουν τα ψάρια με νερό. Ολόφρεσκα είναι αλλά έτσι γίνονται πιο επιθυμητά. Ευωδίες από ρίγανη, μέντα και τσάι του βουνού. Σταφύλια Καβάλας, άφθονα και λαχταριστά, ροζακιά, μοσχάτα, σουλτανίνα. Ελιές ποικίλες από κάθε σημείο της Ελλάδας. Τυριά, κασέρια, χωριάτικα αυγά. Τα ζαρζαβατικά είναι αποθέωση, ολοζώντανα, μόλις βγαλμένα από τη γη. Στα παπούτσια και στα ρούχα πανζουρλισμός. Οι γυναίκες ανακατεύουν εσώρουχα και καλσόν, πάμφθηνα είναι. Γύρω τους οι πωλητές ξελαρουργίζονται - μάταια - να μην τ' ανοίγουν. Μπουφάν, μπλουζάκια, παντελόνια τζην, φίρμες παγκόσμια γνωστές.

-Είναι γνήσια, μαντάμ, από διάλυση μαγαζιού! Ποιος τους πιστεύει! Όλοι ξέρουν ότι είναι μαϊμούδες, αλλά είναι τόσο φτηνά. Φωνές, γέλια, πειράγματα, χωρατά. Κανένας δεν κατσουφιάζει, κανένας δεν θυμώνει. Έτσι είναι το παζάρι, ένα κεφάλτο πανηγύρι, όλα συγχωρούνται. Ένα ευρώ εδώ, τρία ευρώ πιο κάτω, γεμίζουν οι σακούλες κι αδειάζουν τα πορτοφόλια. Μικρό το κακό. Ως το άλλο Σάββατο, έχει ο Θεός.

Επίλογος

Πέρασε κιόλας στην Ξάνθη μια βδομάδα. Ακούγεται απίστευτο, μα ο χρόνος ήταν λίγος! Κι ως ήταν κάθε μέρα, από νωρίς το πρωί ως αργά το βράδυ, οι ρυθμοί αγχωτικοί. Ήταν τόσα πολλά αυτά που έπρεπε να δούμε, ν' αφουγκραστούμε και να νιώσουμε. Στις πλατείες και στους δρόμους, στα καφενεία και στα στέκια, στα παλαιοπωλεία και στην αγορά, στα βιβλιοπωλεία και στα τελευταία μικρομάγαζα, σε ανηφορικές συνοικίες και γειτονιές που δεν πάνε αυτοκίνητα. Που έπρεπε στην Παλιά Πόλη νάτανε λιγότερα.

Ώρες πρωινές μπροστά σ' έναν ωραίο καφέ, αργότερα στα ζαχαροπλαστεία σοροπιαστά γλυκάκια. Σ' εστιατόρια και ταβέρνες τα μεσημέρια και τα βράδια, με γεύσεις απολαυστικές και ιδιαίτερες.

Τις νύχτες στα μπαράκια, με τη νεολαία και τους φοιτητές, τους λάτρεις του ποτού και του θορύβου, μέσα σε δυνατή μουσική και σύννεφα καπνού. Κάποια χαράματα μπροστά σ' ένα αχνιστό

πίατο πατσά, μαζί με τους ξενύχτηδες.

Βαδίσματα ατελείωτα, με χριστιανούς και μουσουλμάνους, όλοι ένας λαός, κοινές για όλους οι προσδοκίες και τα προβλήματα. Εκκλησίες και αρχοντικά, σπιτάκια ταπεινά, βιβλιοθήκες, πινακοθήκες και μουσεία, ιδρύματα και κέντρα παραγωγής πολιτισμού. Κι όμως, ο χρόνος ήταν λίγος! Πάντα κάτι μας ξέφευγε, πάντα κάτι καινούργιο ανακαλύπταμε.

Ένα πρωί περνάμε από το εργαστήριο του ζωγράφου **Σταθόπουλου**, στην Παλιά Πόλη, Ορφέως 17. Θαυμάζουμε τις ακουαρέλες του, την πλαστικότητα των χρωμάτων, την ακριβεία των σχεδίων, θέματα κυρίως απ' την παλιά πόλη της Ξάνθης.

-Είστε ευχαριστημένος από την ανταπόκριση του κόσμου; τον ρωτάω. Κουνάει το κεφάλι του.

-Κάποτε οι φιλότεχνοι ήταν πολλοί, αγόραζαν πίνακες, μας λέει. Σήμερα άλλαξε ο κόσμος. Νά, μπήκε μια κυρία, είδε έναν πίνακα, της άρεσε. Βλέπει στην κορνίζα τον αριθμό 12. Ήταν ο αριθμός του έργου από τον κατάλογο μας έκθεσης.

-Τυλίξτε μου δυο - τρεις πίνακες, μου λέει. Όταν άκουσε την τιμή, το έβαλε στα πόδια. Πίστευε πως με 40 ευρώ θ' αγόραζε τρεις πίνακες μαζί με την

πλαϊσιωμένους από τις θαυμάσιες ακουαρέλες του ο Δημήτρης Σταθόπουλος μιλάει για τη δουλειά του και την τέχνη. (ΦΩΤ. Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ)

κορνίζα. Ίσως να ήταν μια ακραία περίπτωση να είναι σημεία των καιρών.

Αφήνουμε πίσω μας την Ξάνθη, ξεκινάμε για Καβάλα. Γεμάτοι με εικόνες, χρώματα, γεύσεις, μυρωδιές. Ίσως λιγότερο χαλαροί απ' όσο θα' πρεπε. Σε μια πόλη που κάθε μέρα διασκεδάζει τη ζωή, με ραθυμία και τέχνη, έτσι αργά όπως ψήνει τον καφέ της.

Ευχαριστίες

Το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ευχαριστεί θερμότατα τους ιδιώτες και φορείς, που με διάφορους τρόπους μας βοήθησαν στο έργο μας και πιο συγκεκριμένα: Την Υπεύθυνη Τουριστικής Προβολής της Νομαρχίας Ξάνθης **Ευτέρπη Στάντσιου**, την Διευθύντρια της Δημοτικής Επιχείρησης Ανάπτυξης Ξάνθης (Δ.Ε.Α.Ξ.) **Αριστέα Δουκίδου - Αλατά**, το Πολιτιστικό Αναπτυξιακό Κέντρο Θράκης (ΠΑΚΕΘΡΑ) και ιδιαίτερα τους **Βασίλη Αϊβαλιώτη** και **Νίκο Κόγκα**, τον Υπεύθυνο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ν. Ξάνθης **Νίκο Γερμαντζήδη**, την Δημοτική Βιβλιοθήκη Ξάνθης, το Λαογραφικό Μουσείο Ξάνθης, τον τέως Νομάρχη Ξάνθης **Κων/νο Θανόπουλο**, τον Αρχιτέκτονα **Δημήτρη Μαυρίδη**, τον Υπεύθυνο Δημ. Σχέσεων του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης **Αντώνη Βαρθασιούλια**, τους **Φίλιππο** και **Γιώργο Μπατζακίδη**, την φίλη **Στέλλα Σπανού**, τον καλό φίλο **Τάσο Αναστασιάδη**, τους πολλούς και εξαιρετους επιχειρηματίες της Ξάνθης που μας τίμησαν με τη συμμετοχή του και τόσους άλλους ακόμη ανθρώπους, που με κάθε τρόπο συνετέλεσαν, ώστε η παραμονή μας στην πόλη της Ξάνθης να αποβεί αποδοτική και ευχάριστη.

Τέλος, ιδιαίτερη μνεία οφείλουμε, στο **Αθλητικό Κέντρο της ομάδας SKODA - ΞΑΝΘΗ** στα Πηγάδια, καθώς και στην Ξενοδοχειακή Μονάδα "**Le Chalet**", που αποτελούν, όχι μόνον ένα πρότυπο αθλητικών εγκαταστάσεων αλλά και έναν τρόπο φυγής από την καθημερινότητα και χαλάρωσης σε περιβάλλον εξαιρετικού φυσικού κάλλους και επιπέδου.

Χρήσιμες Πληροφορίες

Νομαρχία : Εταιρεία Τουριστικής Προβολής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης Τηλ. 25410 21133
www.xanthi.gr, www.thraki.gr, www.thrace.gr
e-mail : netax@mail.gr

Εκκλησιαστικό Μουσείο Ι.Μ.Αρχαγγελιώτισσας
Τηλ. 25410 29799

Λαογραφικό Μουσείο ΤΗΛ. 25410 25421

Δημοτική Πινακοθήκη Τηλ 25410 76363

ΠΑΚΕΘΡΑ Τηλ 25410 27518

Αερολέσχη Ξάνθης Τηλ 25410 73374

Παραπομπές

- (1) Θωμάς Εξάρχου, "Ξάνθη, ματιά στο χτες της πόλης μέσα από φωτογραφίες".
- (2) Κ. Θανόπουλος, "Πορεία αντίθετα".
- (3) Θρακικά Χρονικά, τόμος 35.
- (4) ΦΕΚ 661 Τ.Β / 17.5.1976.
- (5) Θρακικά Χρονικά.
- (6) Δ. Μαυρίδη, "Η Παλιά Πόλη της Ξάνθης φωτογραφημένη σε ταχυδρομικά δελτάκια", "Μαστοριά και μεράκι στην Παλιά Ξάνθη".
- (7) Η λέξη "σαχνισί" είναι Περασιακή και σημαίνει τον θρόνο του βασιλιά.

Βιβλιογραφία

- Κ. Δ. Θανόπουλος, "Πορεία αντίθετα", Ξάνθη 2005
- Ε. Αβραμίδου - Κεμαντζή, Β. Αϊβαλιώτη, "ΟΔΟΙ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ", Δήμος Ξάνθης, Ξάνθης 2003
- Δ. Α. Μαυρίδης, "Μαστοριά και Μεράκι στην παλιά Ξάνθη", εκδ. Δ.Ε.Α.Ξ., ΠΑΚΕΘΡΑ, Ξάνθη 2005
- Α. Α. Μαυρίδης, "Η ΠΑΛΙΑ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ φωτογραφημένη σε ταχυδρομικά δελτάκια", Δήμος Ξάνθης, ΠΑΚΕΘΡΑ, Ξάνθη 2004
- Ε. Κουνή, Β. Αϊβαλιώτη, Σ. Αδαμαντίδου, "Ο Λευτέρης Κουνής και η κοσμηματογραφία στην Ξάνθη", Δ.Ε.Α.Ξ, ΠΑΚΕΘΡΑ, Ξάνθη 2006
- Θ. Εξάρχου, "Τα αρχοντικά της οδού Ελευθ. Βενιζέλου", Δ.Ε.Α.Ξ, Δήμος Ξάνθης, 1999
- Θ. Εξάρχου, "Ξάνθη, Καπνοβιομήχανοι 1918 - 1978", ΠΑΚΕΘΡΑ, Ξάνθη 1999
- ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΗ ΕΝΩΣΗ ΞΑΝΘΗΣ 50 ΧΡΟΝΙΑ.
- ΤΟ ΠΑΖΑΡΙ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ, εύηχο, πολύτροπο, το φιλάνθρωπο, Δ.Ε.Α.Ξ. - ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ, Ξάνθη 2002
- Ε. Πεντάζος, "ΞΑΝΘΗ, Το χρονικό της κήρυξης, τα προβλήματα του παραδοσιακού οικισμού και η αντιμετώπισή τους", θρακικά χρονικά, τευχ. 35, 1979.
- ΞΑΝΘΙΩΤΙΚΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ, Σαράντα Χρόνια, Δ.Ε.Α.Ξ. - ΠΑΚΕΘΡΑ, Ξάνθη 2005